

Smianu Tecku 25.06.2009,

JK

poproszeni nr N: 900/1603

JK

GENERAL ELŻBIETY ZAWACKIEJ
ej
adm. 33, tel. 0048 56 65 22 186
zak@wp.pl; www.zawacka.pl
EGON 870502736
NRS 00000 41692
Nr r-ko 1590 1506 0000 0000 5002 0244

syn
prof. dr hab. Theiss Wiesław
02 ↓ 786 Warszawa

Bydgoszcz
Miecz i Plug

++ Theiss Tomasz

N: 900/1603 Pom

IS ZAWARTOŚCI TECZKI —

Theiss Tomasz

M: 900/1603 Pom

Bydgoska „Wieś i Plug”

I/1. Relacja k. 5 s. 1-5

I/2. Dokumenty (sensu ścisłego) dotyczące osoby relatora

I/3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące osoby relatora

II. Materiały uzupełniające relację

k. 1 s. 1-2

III/1 – Materiały dotyczące rodziny relatora

III/2 – Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r.

III/3 – Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III/4 – Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 r.

III/5 – inne...

IV. Korespondencja

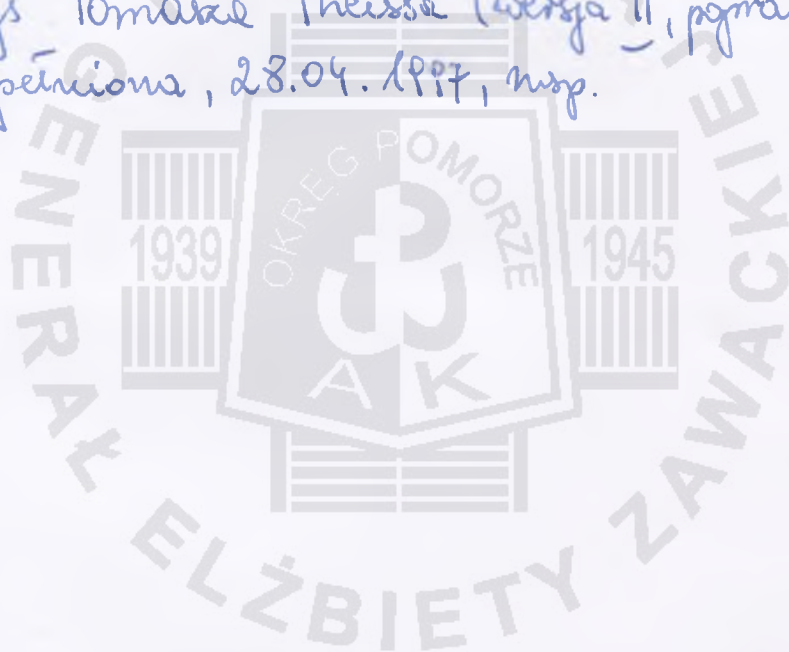
.....
.....
.....
.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 1

VI. Fotografia - dwa albumy ikonografii

I/1. Relacja - Theiss Tomasz:

- Życiorys Theissa Tomasa sporządzony przez Wacława Kozłowskiego i Wiesława Theissa, bez daty, msp. k. 2 s. 1-2
- Życiorys Theissa Tomasa opracowany przez Wacława Kozłowskiego, bez daty, msp. k. 1 s. 3
- Życiorys Tomasa Theissa napisany przez syna Wiesława, Warszawa 11 III 1997, msp. k. 1 s. 4
- Życiorys Tomasa Theissa (wersja II, pogmawiona i uzupełniona, 28.04.1997, msp. k. 1 s. 5

2
1/2 Strony miesz.
III 167
Bydgoszcz
I egz. z użyp. P. Z.
F 1

THEISS TOMASZ /1914-1963/, członek org. "Miecz i Pług"
/ZORMiP/ pow. Elbląg.

Urodzony 22.IV.1914 r. w Bładowie, pow. Tuchola; syn Tomasz -
robotnika kolejowego i właściciela małego gospodarstwa rolnego,
oraz Moniki z d. Karwat. Wychowywany był wraz z licznym rodzeń-
stwem w atmosferze polskości i wiary katolickiej. Wcześniej
stracił ojca.

W 1934 r. ukończył Państwowe Męskie Seminarium Nauczycielskie
w Tucholi. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych 66 pp w
Grudziądzu, gdzie uzyskał stopień kaprała podchorążego rezer-
wy. Po powrocie z wojska ukończył Wyższy Kurs Nauczycielski
w Toruniu ^{w zakresie} geografii i biologii. Do czerwca 1939 r. pracował jako
nauczyciel szkół powszechnych w Drożdżewnicy, (wieś w większości
zamieszkała przez Niemców) i w Klonowie n/Brdą, pow. Tuchola.
Uczestniczył w pracach lokalnej obrony narodowej.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. brał udział w kampanii wrześ-
niowej. W bitwie pod Kutnem dostał się do niewoli niemieckiej,
z której udało mu się zbiec. Następnie walczył w okolicach Lwo-
wa. Po rozbiciu oddziału podjął nieudaną /spóźnioną/ próbę
przekroczenia granicy polsko - rumuńskiej w Zaleszczykach.

Uniknąwszy niewoli, zarówno niemieckiej, jak i sowieckiej, pow-
rócił do rodzinnego Bładowa.

Przez pewien czas pracował jako robotnik w niemieckiej firmie
budownictwa drogowego na terenie pow. Tuchola. W dn. 10.II.1940 r.
został skierowany na przymusowe roboty do cegielni w Nadbrzeżcu
/niem. Reimannsfelde/, a po rocznym tam pobycie przeniesiony
do cegielni w m. Kedyny /niem. Cadinen/ nad Zelewem Wiślanym.
Tam w 1942 r. wstąpił do organizacji "Miecz i Pług", podległej
Komendzie Zjednoczonych Organizacji Ruchu "Miecz i Pług" w Byd-
goszczy. Pełnił funkcję zastępcy dcy do spraw organizacyjno-
szkoleniowych. Równocześnie, ponieważ organizacja ta przygoto-
wywała przyszłą polską administrację na terenie Elbląga i Tol-
kmicka, podjął się pełnienia funkcji na pow. elbląski.

Administracyjnej
Po pierwszych aresztowaniach członków oddziału w marcu 1944 r.
Theiss, wraz z Edmundem Szwedem, planował ucieczkę do oddziałów
partyzanckich w Borach Tucholskich. Próba jednak nie powiodła
się, zostali aresztowani podczas rewizji w pociągu. Po przes-
łuchaniu przez gestapo w Elblągu został przetransportowany do

obozu koncentracyjnego Stutthof, gdzie przebywał jako więzień polityczny nr 33090 aż do *marca 1945r.*

W czasie ewakuacji obozu ciężko zachorował. Po powrocie do zdrowia dzięki pomocy rodziny Piątków z Pucka włączył się tu do prac nad organizacją szkolnictwa. Wkrótce jednak wrócił w rodzinne strony, gdzie podjął pracę najpierw jako zastępca inspektora oświaty w Tucholi, następnie jako kierownik Dziecięcego Ośrodka Tur-nusowego w Małej Kloni oraz jako kierownik Szkoły Powszechnej w Pruszczu ^u - Bagienicy pow. Tuchola.

Do ^{ok.} 1949/50 r. ^{szk.} pełnił społeczą funkcję kuratora niemieckich dzieci ^{po 1945 r. na terenie tucholskiego powiatu.}

Brał czynny udział w miejscowym życiu społecznym i kulturalnym, podejmował wiele inicjatyw aktywizujących lokalne środowisko. Zaszczepiał i rozwijał wśród uczniów umiłowanie ^{do} okolicznej przyrody Borów Tucholskich; był zapalonym myśliwym.

Zmarł 23.VII.1963 r, w ; pochowany ..

Odznaczony

Ożeniony w 1945 r. z nauczycielką Stefanią Ziółek z Bydgoszczy, miał z nią pięcioro dzieci.

AP AK, Kartoteka Insp. Bydgoszcz; Zbiory syna Wiesława /rel. T. Theissa, rel. żony Stefanii/; Jaszowski T., Gestapo ..., s. 39; Kraska W., Działalność organizacji konspiracyjnych w Kadynach, Rocz. Elbląski, R. XII 1991, s. 165-170.

Wacław Kozłowski, Wiesław Theiss

> [do uzupełnienia po otrzymaniu danych
[od syna]

P. A. Zakruska

3

Theiss Tomasz /1914-1963/, nauczyciel

Urodzi^{ony}ł się 24 kwietnia 1914 r. w Bładowie, powiat tucholski. Jego ojciec był maszynistą kolejowym. Zawód nauczyciela zdobył w 1934 r. w ~~Powiatowym~~ Seminarium Nauczycielskim Męskim w Tucholi. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych 66 pułku piechoty w Grudziądzu. Do wybuchu wojny pracował w szkolnictwie podstawowym w powiecie tucholskim w miejscowościach: Klonowo i Drożdżenica. w kampanii wrześniowej brał udział w bitwie ~~z Niemcami~~ pod Kutnem. Jego oddział rozбитý został w okolicach Lwowa, lecz ~~uniknął~~ ^{Theiss} ~~niemiecką~~ niewoli i wrócił w rodzinne strony. W okresie okupacji pracował jako robotnik na terenie powiatu tucholskiego, w firmie budownictwa drogowego.

Dnia 10 marca 1940 r. skierowano go do pracy w cegielni Nadbrzeże k. Elbląga, a po rocznym tam pobycie przeniesiono go do miejscowości Kadyny ~~(Kadinen)~~ położonej nad Zalewem Wiślanym, gdzie pracował także w cegielni.

W 1943 r. wstąpił do oddziału polskiej organizacji konspiracyjnej "Miecz i Pług" w Kadynach. Był w niej zastępcą dowódcy oddziału do spraw organizacyjno-szkoleniowych. Organizacja przygotowywała także przyszłą polską administrację na terenie Elbląga i Tolkmicka. Wyznaczono mu funkcję ~~konspiracyjnego~~ komendanta powiatowego policji.

Po pierwszych aresztowaniach członków oddziału w marcu 1944 r. Tomasz Theiss wraz z Edmundem Szwedem planowali zbiec do oddziałów partyzanckich w Borach Tucholskich. Nie udało im się, gdyż aresztowano ich w pociągu, w czasie rewizji. Po przesłuchaniu w elbląskim gestapo wywieziony został do obozu w Stutthofie, ~~Wesła~~ ~~czarny~~ ~~trójkąt~~ ~~polityczny~~ i miał numer obozowy 33090. Wyzwolony został przez wojska radzieckie, w marcu 1945 r., w czasie ewakuacji obozu.

Wrócił do rodzinnej miejscowości. Pracował w placówkach szkolnych na terenie powiatu tucholskiego, ~~praca~~ w Publicznej Szkole Powszechnej w Pruszczu, ~~praca~~ Młodzieżowym Ośrodku Wczasowym w Małej Klonii, pełniąc funkcję kierownika placówki, i ponownie w Publicznej Szkole Powszechnej w Pruszczu jako kierownik szkoły. Zmarł 26 lipca 1963 r.

Wacław Kozłowski
Wacław Kozłowski

W gdmn przebywał jako więzień polityczny nr 33090

brak zrodut i religii

napisać o dane do prob Theisse WWA

Wpłynęło dnia 9.05.92
L.dz. 705/ST/92

T.M.-900/1603

Życiorys Tomasza Theissa (1914-1963)

Tomasz Theiss, syn Tomasza i Moniki z d. Karwat, urodził się 22 IV 1914 r. w Bładowie pow. Tuchola woj. pomorskie w wielodzietnej rodzinie chłopo-robotniczej. Korzenie rodziny Theissów pochodzą z Meklenburgii, ale już dziadek Tomasza (syna), Jan Theiss, był Polakiem.

Życie rodziny Tomasza i Moniki Theissów odznaczało się wyraźnie polską i katolicka atmosferą. Przydomowe gospodarstwo rolne oraz praca ojca na kolei zapewniała rodzinie, jak na ówczesne warunki, niezły standard materialny. Możliwości te uległy znacznemu pogorszeniu po przedwczesnej śmierci ojca rodziny.

W 1934 r. Tomasz Theiss (syn) ukończył Państwowe Męskie Seminarium Nauczycielskie w Tucholi. Dla ilustracji ówczesnych stosunków społecznych panujących na Pomorzu warto dodać, iż w poprzednim 1933 r. nie był, wraz z kilkoma innymi kolegami, dopuszczony do matury ze względu na posiadanie niemieckiego nazwiska. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych 65 pp w Grudziądzu, do cywila został zwolniony w stopniu kaprała podchorążego rezerwy. Przed 1939 r. pracował jako nauczyciel w Drożdżenicy (wieś w większości zamieszkała przez Niemców) oraz w Klonowie n/Brdą pow. Tuchola. Uczestniczył w pracach lokalnej obrony narodowej.

Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Po bitwie pod Kutnem dostał się do niewoli, skąd uciekł. Po nieudanej (spóźnionej) próbie przekroczenia granicy polsko-rumuńskiej w Zaleszczykach i uniknięciu niewoli sowieckiej i/lub niemieckiej, wrócił do rodzinnego Bładowa. Zrazu pracował dorywczo jako robotnik drogowy, następnie skierowany na roboty do cegielni w Nadbrzeżu (Reimannsfelde), a później - w Kadynach (Cadinen) nad Zalewem Wiślanym. Tam w 1942 r. wstąpił do konspiracyjnej Organizacji Zjednoczonych Miecz i Pług, podległej komendzie w Bydgoszczy. W marcu 1944 r., wraz z innymi członkami organizacji, został aresztowany przez gestapo w Elblągu i skazany na uwięzienie w obozie koncentracyjnym w Sztutowie (Stutthof) woj. elbląskie. W obozie podejmował indywidualne akty pomocy dla uwięzionych Żydów i Cyganów. W czasie ewakuacji obozu w 1945 r. ciężko zachorował. Zdrowie odzyskał dzięki pomocy i opiece rodziny Piątków z Pucka. Zrazu włączył się do prac nad uruchomieniem szkolnictwa w Pucku, ale po całkowitym wyzdrowieniu wrócił do rodzinnego Bładowa.

W 1945 r. wstąpił w związek małżeński z nauczycielką Stefanią Ziolek z Bydgoszczy, z którą miał pięcioro dzieci. Podjął pracę w szkolnictwie - najpierw jako zastępca inspektora oświaty w Tucholi, a następnie - dyrektor dziecięcego domu turnusowego w Małej Kloni oraz kierownik szkoły podstawowej w Pruszczu-Bagienicy pow. Tuchola. Do ok. 1949/50 r. pełnił społeczną funkcję kuratora niemieckich dzieci, pozostałych po 1945 r. na terenie tucholskiego powiatu. Ukończył Wyższy Kurs Nauczycielski w Toruniu w zakresie biologii i geografii.

~~Był nauczycielem pomysłowym, energicznym,~~ Aktywnie działał w Związku Nauczycielstwa Polskiego. ~~Jako~~ zapałony myśliwy, z powodzeniem zaszczepiał i rozwijał wśród uczniów umiłowanie okolicznej przyrody Borów Tucholskich. ~~Był~~ silnie związany z miejscowym życiem społecznym i kulturalnym, inicjował wiele przedsięwzięć aktywizujących lokalne środowisko.

Tomasz Theiss zmarł przedwcześnie 23 VII 1963 r.

W. Theiss
Wiesław Theiss

Warszawa, 11 III 1997 r.

5

Życiorys Tomasza Theissa (1914-1963)
(wersja II, poprawiona i uzupełniona)

Tomasz Theiss, syn Tomasza i Moniki z d. Karwat, urodził się 22 IV 1914 r. w Bładowie pow. Tuchola woj. pomorskie w wielodzietnej rodzinie chłopo-robotniczej. Korzenie rodziny Theissów pochodzą z Meklenburgii, ale już dziadek Tomasza (syna), Jan Theiss, czuł się Polakiem. Życie rodziny Tomasza i Moniki Theissów odznaczało się wyraźnie polską i katolicką atmosferą. Przydomowe gospodarstwo rolne oraz praca ojca na kolei zapewniała rodzinie, jak na ówczesne warunki, niezły standard materialny. Możliwości te uległy znacznemu pogorszeniu po przedwczesnej śmierci głowy rodziny.

W 1934 r. Tomasz Theiss (syn) ukończył Państwowe Męskie Seminarium Nauczycielskie w Tucholi. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych 65 pp w Grudziądzu, do cywila został zwolniony w stopniu kaprała podchorążego rezerwy. Przed 1939 r. pracował jako nauczyciel w Drożdżenicy oraz w Klonowie n/Brdą pow. Tuchola. Uczestniczył w pracach lokalnej obrony narodowej.

Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Po bitwie pod Kutnem dostał się do niewoli, skąd uciekł. Po nieudanej próbie przekroczenia granicy polsko-rumuńskiej wrócił do rodzinnego Bładowa. Pracował dorywczo jako robotnik drogowy, następnie został skierowany na roboty do cegielni w Nadbrzeżu (Reimannsfelde), a później - w Kadynach (Cadinen) nad Zalewem Wiślanym. Tam w 1943 r. wstąpił do konspiracyjnej Organizacji Zjednoczonych „Miecz i Pług”, podległej komendzie w Bydgoszczy. W marcu 1944 r., wraz z innymi członkami organizacji, został aresztowany przez gestapo w Elblągu i skazany na uwięzienie w obozie koncentracyjnym w Sztutowie (Stutthof) woj. elbląskie. W obozie podejmował indywidualne akty pomocy dla uwięzionych Żydów i Cyganów. W czasie ewakuacji obozu w 1945 r. ciężko zachorował. Zdrowie odzyskał dzięki pomocy i opiece rodziny Piątków z Pucka. Zrazu włączył się do prac nad uruchomieniem szkolnictwa w Pucku, ale po całkowitym wyzdrowieniu wrócił do Bładowa.

W 1945 r. wstąpił w związek małżeński z nauczycielką Stefanią Ziolek z Bydgoszczy, z którą miał pięcioro dzieci. Podjął pracę w szkolnictwie - najpierw jako zastępca inspektora oświaty w Tucholi, a następnie - dyrektor dziecięcego domu turnusowego w Małej Kloni oraz kierownik szkoły podstawowej w Pruszczu Bagienicy pow. Tuchola. Do ok. 1949/50 r. był społecznym kuratorem niemieckich dzieci, pozostałych po 1945 r. na terenie niektórych miejscowości powiatu tucholskiego. W 1950 r. ukończył Wyższy Kurs Nauczycielski w Toruniu w zakresie biologii i geografii.

Był nauczycielem pomysłowym, energicznym, aktywnie działał w Związku Nauczycielstwa Polskiego. Jako zapalony myśliciel, z powodzeniem zaszczepiał i rozwijał wśród uczniów umiłowanie okolicznej przyrody Borów Tucholskich. Był silnie związany z miejscowym życiem społecznym i kulturalnym, inicjował wiele przedsięwzięć aktywizujących lokalne środowisko.

Tomasz Theiss zmarł przedwcześnie 26 VII 1963 r. Spoczywa na cmentarzu parafialnym w Pruszczu Bagienicy.

Stefania Theiss, żona Tomasza, emerytowana nauczycielka - mieszka w Pruszczu Bagienicy. Dzieci Stefanii i Tomasza Theissów: Wiesław - pedagog, profesor Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego, Lech - technik elektronik, Bogdan - technik mechanik, Ewa - krawcowa, Mirosław - prawnik.

W. Theiss
Wiesław Theiss

28.04.1997

172

Adres syna:

Prof. dr. hab. Wiesław Theiss

ul. G. Baczyńskiego 3/48

02-786 Kamień

II. Materiały uzupełniające relację: Theiss Tomasz

- Bibliogram Tomasz Theissa [w:] Słownik biograficzny konspiracji pomorskiej 1939-1945, cz. 3, Toruń 1997, kwero. 5. 167

k.1s.1-2

Theiss Tomasz (1914–1963), członek org. „Miecz i Pług” (ZORMiP) pow. Elbląg.

Urodzony 22 IV 1914 r. w Bładowie, pow. Tuchola; syn Tomasza — robotnika kolejowego i właściciela małego gospodarstwa rolnego, oraz Moniki z d. Karwat. Wychowywany był wraz z licznym rodzeństwem w atmosferze polskości i wiary katolickiej. Wcześniej stracił ojca. W 1934 r. ukończył Państwowe Męskie Seminarium Nauczycielskie w Tucholi. Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych 65 pp w Grudziądzu, gdzie uzyskał stopień kaprała podchorążego rezerwy. Do czerwca 1939 r. pracował jako nauczyciel szkół powszechnych w Drożdżenicy (wieś w większości zamieszkała przez Niemców) i w Klonowie n/Brdą, pow. Tuchola. Uczestniczył w pracach lokalnej obrony narodowej.

Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. brał udział w kampanii wrześniowej. W bitwie pod Kutnem dostał się do niewoli niemieckiej, z której udało mu się zbiec. Następnie walczył w okolicach Lwowa. Po rozbiciu oddziału podjął nieudaną (spóźnioną) próbę przekroczenia granicy polsko-rumuńskiej w Zaleszczykach. Uniknąwszy niewoli, zarówno niemieckiej, jak i sowieckiej, powrócił do rodzinnego Bładowa. Przez pewien czas pracował jako robotnik w niemieckiej firmie budownictwa drogowego na terenie pow. Tuchola. W dniu 10 II 1940 r. został skierowany na przymusowe roboty do cegielni w Nadbrzeżu (niem. Reimannsfelde), a po rocznym tam pobycie przeniesiony do cegielni w m. Kadyny (niem. Cadinen) nad Zalewem Wiślanym. Tu w 1942 r. wstąpił do organizacji „Miecz i Pług”, której strukturę organizował tam Zygmunt Wentowski, a która podlegała Komendzie Zjednoczonych Organizacji Ruchu „Miecz i Pług” w Bydgoszczy. Pełnił funkcję zastępcy decy do spraw organizacyjno-szkoleniowych. Równocześnie, ponieważ organizacja ta przygotowywała przyszłą polską administrację na terenie Elbląga i Tucholi, podjął się pełnienia funkcji administracyjnej na pow. elbląski. Po pierwszych aresztowaniach członków oddziału „MiP” w marcu 1944 r. Theiss, wraz z Edmundem Szwe-

*Stow. krasn. krasn. pom. 1939-1945,
pod red. S. Zawadzkiej Tomini 1997,
z. 8.*

167

2
2
dem, planował ucieczkę do oddziałów partyzanckich w Borach Tucholskich. Próba jednak nie powiodła się, zostali aresztowani podczas rewizji w pociągu. Po przesłuchaniu przez gestapo w Elblągu został przetransportowany do obozu koncentracyjnego Stutthof, gdzie przebywał jako więzień polityczny nr 33090 aż do marca 1945 r. W obozie podejmował próby pomocy więzionym tam Żydom i Cyganom.

W czasie ewakuacji obozu ciężko zachorował. Po powrocie do zdrowia dzięki pomocy rodziny Piątków z Pucka włączył się tu do prac nad organizacją szkolnictwa. Wkrótce jednak wrócił w rodzinne strony, gdzie podjął pracę najpierw jako zastępca inspektora oświaty w Tucholi, następnie jako kierownik Dziecięcego Ośrodka Turnusowego w Małej Kłoni oraz jako kierownik Szkoły Powszechnej w Pruszczu-Bagienicy pow. Tuchola. Do ok. 1949/1950 r. szk. pełnił społeczną funkcję kuratora niemieckich dzieci pozostałych po 1945 r. na terenie tucholskiego powiatu. W 1950 r. ukończył Wyższy Kurs Nauczycielski w Toruniu w zakresie biologii i geografii.

Brał czynny udział w miejscowym życiu społecznym i kulturalnym, podejmował wiele inicjatyw aktywizujących lokalne środowisko. Zaszczepiał i rozwijał wśród uczniów umiłowanie do okolicznej przyrody Borów Tucholskich; był zapalonym myśliwym.

Zmarł 23 VII 1963 r. Pochowany na cmentarzu parafialnym w Pruszczu-Bagienicy.

Ożeniony w 1945 r. z nauczycielką Stefanią Ziotek z Bydgoszczy, miał z nią pięcioro dzieci: Wiesława (pedagog, profesor Uniw. Warszawskiego), Lecha (technik-elektronik), Bogdana (technik-mechanik), Ewę (krawcowa), Mirosława (prawnik).

AP AK, Kartoteka Insp. Bydgoszcz; Zbiory syna Wiesława (rel. T. Theissa, rel. żony Stefanii); J a s z o w s k i T., *Gestapo...*, s. 39; K r a s k a W., *Działalność organizacji konspiracyjnych w Kadynach*, Roczn. Elbląski, R. XIII 1991, s. 165-170.

Wacław Kozłowski, Wiesław Theiss

T: M: 900/1603 Pom.

Bydgoszcz

Theiss Tomasz

1939

K. 1

1945

++

THEISS Tomasz

Bydgoszcz - chojnicka
"Miecz i Piłg" 1

Elbląg

Urodz. 22 IV 1914r. w Białymie por.
Tuchola. Członek org. "Miecz i Piłg"
(ZOR, MiP) por. Elbląg. Więzień
Stutthofu. Zmarł 23 II 1963r. w Prus-
czu - Bagienicy por. Tuchola.

Zob. Słownik Bior. Konsp. Pomoc. 3 str
Fundacja Archiwum Pomorskie AK 167
Toruń 1997r.

J. Białoz. 2003r

Sygn. - prof. dr.
Theiss Wiesław
02-786 Warszawa

900
M-800/1603

Bydgoszcz

+1
23.07.53

Tomasz
Theiss ~~Wiesław~~

Theiss Tomasz

ZESKANOWANE

